

translating the English modals which have no equivalents in the Ukrainian language. Different approaches of rendering the verb *need* both as a modal and a regular verb are suggested, the expressions *have to*, *be to* are analyzed as being used in their indefinite and perfect forms. The role of Ukrainian particles is underlined for translating the emotionally coloured utterances containing *must* and *ought to*. Much attention is given to the translation of polite requests and offers, the use of the modals *will*, *would* and *may*, *might* in formal and informal situations, the possibility to use specially selected lexis in order to make the translation sound natural when modals are substituted by phraseological expressions or colloquial phrases. Inversion is regarded as one of the ways to render the meaning of some modal verbs in informal situations. Some syntactical methods are also suggested for the translation of the English modals as well as some carefully selected vocabulary is recommended for the objective. It is emphasized that the English modality is often overlapped with the subjunctive mood which can also be an objective of the further research giving some other possibilities of rendering the personal attitude into a target language.

Keywords: modality, mood, necessity, tripartition, formality, willingness, intention, context, colouring.

Анотація

Аналізується можливість передання у мові перекладу модальності, що пов'язується з необхідністю, обов'язком, порадою, готовністю, наміром за допомогою модальних дієслів в англійській мові. Деталізується дискурс з метою більш точного перекладу емоційного відтінку. Надано приклади використання фразеологічних та ідіоматичних висловів для відтворення модальності лексичними засобами української мови.

Ключові слова: модальність, спосіб, необхідність, потрібність, формальний стиль, готовність, намір, контекст, забарвлення.

Аннотация

Анализируется возможность передачи в языке перевода модальности, связанной с необходимостью, долгом, советом, готовностью, намерением с помощью модальных глаголов английского языка. Детализируется дискурс с целью более точного перевода эмоциональной окраски. Приводятся примеры использования фразеологических и идиоматических выражений для воссоздания модальности лексическими средствами украинского языка.

Ключевые слова: модальность, наклонение, необходимость, тройственность, формальный стиль, готовность, намерение, контекст, окраска.

УДК 811.111:81'255.4

Коломієць С. С.,
кандидат педагогічних наук,
Солоділіна А. С.,
магістрантка,
Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут"

ПЕРЕКЛАД ОЦІНОЧНИХ СУДЖЕНЬ ЖАНРУ "ІНТЕРВ'Ю" В НАУКОВО-ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Дискурс є актуальним напрямком дослідження сучасної лінгвістики. Згідно з визначенням, дискурс – категорія об'ємна, здатна до подальших семантичних, мовностилістичних імплікацій, актуалізації лінгвістичних конструкцій і деструкцій.

За комунікативно-соціальним критерієм, дискурс диференціюють на

персональний та інституційний, які відповідно розглядають мовця як особистість та як представника певної соціальної інституції [5, 12].

Інституційний дискурс виокремлюють за системо утворюючими ознаками цілей та учасників спілкування. Типологія інституційного дискурсу налічує чимало видів та постійно розширюється: політичний, дипломатичний, адміністративний, юридичний, рекламний, спортивний, сценічний, військовий, педагогічний, релігійний, містичний, медичний, діловий, масово-інформаційний, науковий тощо [10, 54] типа інституційного дискурсу та нейтральними.

Науково-публіцистичний дискурс як один з видів інституційного поєднує в собі риси як наукового так і публіцистичного стилів. Розгляду наукового та публіцистичного дискурсу присвячено численні дослідження (І. Колеснікова, Н. Миронова, Т. Ван Дейк).

При цьому значну увагу приділено вивченню жанрів мовлення як особливих форм мовної діяльності в рамках комунікативного підходу до мовних явищ (Т. В. Шмельова, В. Є. Гольдін, О. Б. Сиротиніна, Ф. С. Бацевич, Ст. Гайда, М. Н. Кожина, Е. А. Селіванова та ін).

Як зазначають науковці (Макеєв Костянтин Сергійович. Жанрові особливості українського перекладу німецьких фармацевтичних текстів : автореф. дис. ... к. філол. н. : 10.02.16 "Перекладознавство" / К. С. Макеєв. – Київ. – 2010) вплив дискурсу на переклад не змінюється від того, яким є переклад – художнім чи науково-технічним. При цьому дискурс розглядається як фактор перекладу, в процесі якого формується перекладацький дискурс, який містить елементи дискурсу мови оригіналу і мови перекладу [9, 5]. Особливо відчутна специфіка формування перекладацького дискурсу в жанрах, в яких прагматична спрямованість текстів і коло адресатів тексту ширше за відносно вузьке коло фахівців певної галузі. До таких жанрів належить жанр інтерв'ю в науково-публіцистичному дискурсі, орієнтований на широке коло реципієнтів.

Разом з тим перекладу оціночних суджень в науково-публіцистичному дискурсі не приділено достатньої уваги, тому **метою** цієї розвідки є аналіз функціонування оціночних суджень в текстах інтерв'ю та дослідження засобів перекладу різнорівневих мовних одиниць з оцінним значенням

Розуміючи слідом за К. С. Макеєвим жанр як конвенціалізовану форму тексту, яка має специфічну функцію у культурі, та відбиває мету відправника, яку може передбачити реципієнт, розглянемо оціночні судження як один з жанроутворюючих елементів текстів інтерв'ю.

Аналіз наукових джерел дозволяє висвітлити основні положення, які характеризують науково-публіцистичний дискурс (І. Колеснікова, Н. Миронова, Т. Ван Дейк, В. Кох, В. Борботько, Е. Бенвенисте).

До стилістичних рис науково-публіцистичного дискурсу можна віднести такі:

- документалізм, що виявляється в об'єктивності та перевіреності фактологічності викладу;
- стриманість, офіційність, що підкреслюють значущість фактів, інформації;
- узагальненість, абстрагування та понятійність викладу матеріалу.

Однією з найважливіших характеристик науково-публіцистичного стилю взагалі і жанру інтерв'ю, зокрема є широка представленість в ньому концепту оцінки.

Оцінку як категорію, що спирається у своїй семантиці на аксіологічну константу, плідно досліджують як вітчизняні так і зарубіжні науковці. Оцінку трактують як логіко-семантичну (Н. Авганова, А. Зубов, Т. Круглікова, О. Трунова, В. Федосєєв), лінгвогносеологічну (Т. Вендіна, М. Ляпон), мовностилістичну (О. Островська), семантико-прагматичну (Л. Аніпкіна, Н. Арутюнова, О. Вольф, Т. Космеда, І. Рахманова, В. Санніков, О. Федотова), функціональну (Г. Золотова, М. Кожина, Т. Маркелова, Н. Шведова).

Разом з тим, як зазначалось раніше, перекладу оціночних суджень в текстах інтерв'ю не не приділено достатньої уваги.

Перш за все слідом за Е. І. Макаренком проаналізуємо поняття “жанрово-стильової домінанти”. (ЖСД) – це інваріант (ядро) жанру, який реалізується у стилі конкретних текстів, що належать до даного жанру [8, 3].

Визначення ЖСД будь-якого тексту в оригіналі дозволить визначити межі стабільного / нестабільного, обов'язкового / факультативного при перекладі даного тексту чи при аналізі перекладу. Це дозволить довести, які зміни в тексті перекладу допустимі з точки зору жанрової відповідності, а які призводять до руйнування вихідного жанру тексту оригіналу. Слідом за М. Халлером розглянемо лінгво-когнітивну характеристику текстів інтерв'ю з метою визначення їхньої жанрово-стильової домінанти.

Жанр інтерв'ю належить до журналістського дискурсу і відрізняється своєрідною структурою, способом організації та соціальним функціонуванням.

Інтерв'ю – жанр публіцистики, що представляє собою розмову журналіста з політичним, громадським або іншим діячем з актуальних питань. Це різноманітний і непростий жанр, який займає неоднозначну позицію в жанровій системі.

Потрібно відзначити, що інтерв'ю називають не тільки жанром, але і методом отримання відомостей для інших матеріалів. Інтерв'ю різноманітно у своїх видах. Як жанр можна зустріти інтерв'ю-повідомлення (відповіді даються у скороченому вигляді, викладаються найбільш істотні аспекти бесіди), інтерв'ю-діалог (повний текст розмови), інтерв'ю-замальовку (окрім змісту розмови передається обстановка бесіди, її характер і т.д.), інтерв'ю-думку (коментар події, явища, факту), масові інтерв'ю (з прес-конференцій, брифінгів).

Традиційно інтерв'ю зараховують до розряду інформаційних жанрів. Але в той же час потрібно відзначити, що існують кілька видів інтерв'ю, які межують з аналітичними жанрами, а саме: портретні і проблемні. Однак тут слід відзначити той факт, що, наприклад, газетне інтерв'ю ділиться на інтерв'ю інформаційне та аналітичне [1, 5].

Характеризуючи інтерв'ю як тип тексту, неможливо не торкнутися проблеми класифікації цього типу. В наш час дослідники (Г. Апалат, М. Халлер) говорять про різновиди інтерв'ю. У широкому, жанрово-груповому сенсі їх класифікують за методом презентації та структури матеріалу:

- інтерв'ю-монолог (або внутрішній діалог із самим собою) – текст,

наприкінці якого підпис автора або не ставиться, або відразу визначається рольжурналіста;

- інтерв'ю-діалог – діалог з ролями, які фіксуються під час комунікації;
- інтерв'ю-полілог, яке передбачає спілкування одразу багатьох партнерів. Різновидами такого інтерв'ю-полілогу є прес-конференція, брифінг, анкета, ток-шоу, бліц-опитування і різноманітні форми інтерв'ю в Інтернеті.

Ще одну класифікацію пропонує М. Халлер. Він виділяє два основні типи інтерв'ю: інтерв'ю-проблема, інтерв'ю-портрет. В основі інтерв'ю-проблеми є подія, пригода, і співрозмовник цікавить нас тому, що він може повідомити додаткову інформацію з цього приводу. В інтерв'ю-портреті співрозмовник сам є темою інтерв'ю [13, 28].

Отже, мовленнєвий жанр інтерв'ю – це формалізована або неформалізована тематично і композиційно оформлена бесіда інтерв'юера і респондента, побудована за певним планом з обов'язковою фіксацією питань і відповідей.

Прагматика відносин адресата і реципієнта текстів зазначеного жанру визначає його жанроутворюючі риси. До інваріанту жанру “інтерв'ю” разом з фаховою лексикою віднесемо і оціночні судження як реалізацію категорії оцінності в науково- публіцистичному дискурсі.

У науковому середовищі існує кілька підходів до питання про приналежність висловлювань в науковому тексті до власне оціночних суджень. Дослідниця І. В. Онищенко, предметно вивчивши питання, схильна розглядати категорію оціночних суджень як складову всіх висловлювань в науковому тексті, оскільки останній створюється на основі свідомого вибору автором саме такого, а не іншого судження, яке якнайкраще бере участь в поясненні компонента знання в даному фрагменті тексту [11, 7].

Це твердження, що базується на комунікативно-прагматичному підході до аналізу мовних явищ, дозволяє інтерпретувати категорію оціночних суджень як гранично широке поняття, яке формує комунікативну мету адресанта і визначальне жанрову специфіку наукового дискурсу. Отже, можна вважати, що досліджувана категорія оцінки є не тільки жанроутворюючим фактором наукового дискурсу, але й основним способом експлікації мовної особистості мовця, так як комунікативна стратегія будується на основі даної категорії і тісно пов'язана з вибором оціночних засобів [2, 4].

Оцінка тісно пов'язана з пізнанням, адже, відображаючи предмети та явища об'єктивної дійсності, ми водночас пізнаємо навколишній світ та оцінюємо його з певних позицій, з точки зору тих чи інших потреб, прагнень, цілей. У текстах інтерв'ю логічною основою оцінки є порівняння результатів діяльності, винесення судження як про цінність даного об'єкта, так і, певною мірою, про дослідника.

У сучасній лінгвістиці питання класифікації оцінок й оцінних значень є надзвичайно актуальним. Залежно від критерію, що береться за основу, розрізняють такі оцінки: 1) позитивна / негативна / нейтральна; 2) абсолютна / порівняльна; 3) суб'єктивна / об'єктивна; 4) інтелектуально-логічна / емоційна / емоційно-

інтелектуальна; 5) сенсорна / сублімована / раціоналістична; 6) оцінка, зумовлена конкретними поняттями / оцінка, зумовлена абстрактними поняттями [4, 79]. Перша найповніша класифікація оцінок за типами об'єктів була запропонована фінським ученим фон Врігтом. Ця класифікація лягла в основу досліджень мовознавців Н. Арутюнової, О. Вольф, О. Івіна. Фон Врігт виділив такі різновиди оцінок: 1. Інструментальну (оцінка знарядь, інструментів); 2. Технічну (оцінка здібності, майстерності); 3. Оцінку сприятливості (спрямованість на досягнення позитивного ефекту); 4. Медичну (оцінка функцій органів тіла та здібностей розуму); 5. Утилітарну (оцінка корисності, придатності); 6. Гедоністичну (оцінка задоволення) [12, 197]. Крім того, виділяють групу раціоналістичних оцінок, які включають утилітарні, нормативні й телеологічні. Ці оцінки пов'язані з практичною діяльністю, повсякденним досвідом людини, з фізичною чи психічною користю, з відповідністю стандартам [6, 189].

В текстах інтерв'ю знаходимо приклади всіх зазначених різновидів оцінки, при цьому переважає інструментальна і утилітарна оцінки.

Крім того, у працях О. Вольф наявний поділ оцінки на емоційну та раціональну [3, 156]. Під емоційною оцінкою розуміється безпосередня реакція на об'єкт (вигуки, афективні слова, інвективна лексика), раціональна оцінка передбачає оцінне судження (аксіологічні предикати).

Аналіз текстів інтерв'ю (18 англomовних та 18 українських) демонструє широку вживаність аксіологічних предикатів, в той же час, хоча і в меншій кількості, тексти інтерв'ю містять і емоційну оцінку.

Найпоширенішою класифікацією за оцінною шкалою є виокремлення позитивної (мейоративної, меліоративної), нейтральної і негативної (пейоративної, інвективної) оцінки [7, 86].

Як відомо, засоби оцінки поділяються на лінгвістичні та екстралінгвістичні. Екстралінгвістичні засоби, до яких відносяться жести, інтонація, міміка, сміх, відіграють суттєву роль у аудіо та відео інтерв'ю. В аналізі друкованих інтерв'ю, ми, слідом за О. Вольф виділяємо наступні типи оцінювальної лексики:

- 1) Слова з не оцінним денотативним компонентом:
 - Не оцінне, не емоційне (*radiogramma* – *радіограма* – те, що передають по радіо);
 - Оцінне, не емоційне (*lack* – *недостатня кількість*, *misperceptions* – *невірне трактування*);
 - Не оцінне, емоційне (*many simpler and more credible* – простіший і більш значущий);
 - Оцінне, емоційне (*important scientific breakthrough* – важливе наукове досягнення).

До слів з не оцінним денотативним компонентом належать наступні вирази: *The suggested approach can potentially be extended* – Запропонований підхід може бути потенційно розширеним, *rise velocity information* – швидкість зростання інформації, *Gives a clearest form* – Подає матеріал в найчіткішій формі, *Clear evidence is very hard to come by* – В роботі майже немає чітких фактів.

- 2) Слова з оцінним денотативним компонентом:
 - Оцінне, не емоційне (relevant data – відносна інформація);
 - Оцінне, емоційне (significant phenomena – визначне явище).

До слів із оцінним компонентом можна віднести такі вирази як: The analytical expression provides a value – Аналітичний вираз надає цінність, The analytical result serves as an upper bound to the future research – Аналітичний результат служить як ціль для майбутнього пошуку, The experimental example is comparable to the high estimation – Експериментальний приклад є гідним порівнянням високої оцінки.

Категорія оцінки у науковому дискурсі виражається за допомогою численних мовних засобів, експресивність яких необхідно зберегти при їх передачі на мову перекладу. Для цього використовуються численні перекладацькі трансформації. Найбільш загальною класифікацією вважається поділ трансформацій на лексичні, граматичні, лексико-граматичні та лексико-стилістичні.

Виконавши компаративний аналіз, було з'ясовано, що найбільш загальноновживаними засобами перекладу є дослівний переклад (*It is advantageous – Це сприятливо, The experimental example is comparable to the high estimation – Експериментальний приклад є гідним порівнянням високої оцінки*) та антонімічний переклад (*There was nothing of comparable excellence – Не досконала робота, Intuitively appealing and misleading concept – Інтуїтивно приваблююча, але незвірна концепція, There was little or no predictive agreement – Не було узгодженості*) – 44% та 26% відповідно. Синонімічний переклад є одною із важливих складових перекладацького процесу 11% (*Displays constructive patterns – Виявляють конструктивні характеристики, Expresses simple linear superpositions – Проявляють прості лінійні уявлення*).

Менш розповсюдженими є трансформації додавання: *The value of the initial peak is high – Цінність первісної дослідження є надзвичайно високою, Gives a clearest form – Подає матеріал в найчіткішій формі, Clear evidence is very hard to come by – В роботі майже немає чітких фактів, It makes marvelous reading – Це надзвичайно важливі і цікаві данні* (6%), перестановки: *Really is a strong interaction – Наскільки сильною ця взаємодія є, Essentially speaking the initial curve and applying by itself are inappropriately regarded – Говорячи по суті, вихідна крива і її застосування використана недоцільно* (5%) і опущення: *This function was shown to be appropriate – Ця функція була доречно стою, This project provides the bio-fuels research community with important knowledge – Цей проект забезпечує дослідження об'єднане з важливими знаннями, Is the clearest indication – Очевидний фактор, Article is filled with a bit more hyperbole and conjecture information – Дані явно перебільшені* (5%).

Граматична заміна – трансформація, що використовується в романах для адекватного перекладу відповідно до граматичних норм української мови складає 4% (*The progress would be stifled – Стримує прогрес*), так само як і експлікація (*Mode serves well to denote the emphasis – Засоби добре функціонують в рамках забезпечення наголосу, Accompanied by an unjustified depreciation of*

nonexperemental wisdom – Супроводжуваний неправомірним знеціненням не експериментального знання) та генералізація (*The work is highly supported by the evidence – Добре обґрунтована робота*).

Компенсація застосовується рідше і складає менше 1%, хоча без них передача певних мовних засобів, що позначають категорію оцінки була б неможливою (*Gives an extensive aspects of the issue – Вивчає додаткові аспекти поняття, Arranged into specific ranges – Добре організоване*).

Висновки. Досліджуючи проблему перекладу оціночних суджень жанру інтерв'ю, вважаємо за доцільне виокремити оціночні судження як один з компонентів ядра жанрово-стильової домінанти зазначених текстів, відтак, доходимо висновку про необхідність перекладацького аналізу видів оціночних суджень, типів мовної оцінки, шляхів відтворення засобів оцінки мовою перекладу. **Перспективним напрямком** в аспекті досліджуваної проблематики вважаємо системний розгляд жанрово-стильової домінанти жанру інтерв'ю з аналізом як оціночної, так і фахової лексики.

Література

1. Апалат Г. Структура, семантика і прагматика текстів-інтерв'ю (на матеріалі сучасної англomовної преси) : автореф. дис. ... к. філол. н. : 10.02.04 “Германські мови” / Г. Апалат. – К. : Київський національний лінгвістичний ун-т, 2003. – 19 с.
2. Бринев К. Методологические проблемы лингвистической экспертизы : определение сущности экстремизма / определение понятия “социальная группа” / К. Бринев. – Кемерово : Вестник Кемеровского государственного университета, 2012. – С. 117–123.
3. Вольф Е. Функциональная семантика оценки / Е. Вольф. – 2-е изд. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 280 с.
4. Голованевский А. Оценочность и ее отражение в политическом и лексикографическом дискурсах (на материале русского языка) / А. Голованевский. – М. : Филологические науки, 2002. – С. 78–87.
5. Колеснікова І. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні параметри професійного дискурсу : автореф. дис. ... д. філол. н. : 10.02.15 “Загальне мовознавство” / І. Колеснікова. – К., 2009. – 33 с.
6. Колшанский Г. Соотношение субъективных и объективных факторов в языке : [текст] / Г. Колшанский. – М. : Наука, 1975. – 232 с.
7. Коротун О. Семантика оцінки в номінаціях особи / О. Коротун / Ономастика і апелятиви : [зб. наук. пр.]. – Донецьк : ДНУ, 2001. – Вип. 14. – С. 86–92.
8. Макаренко Е. Жанрово-стилистическая доминанта в переводе : автореф. дис. ... к. філол. н. : “Германские языки” / Е. Макаренко. – Одесса, 1989. – 24 с.
9. Макеев К. Жанрові особливості українського перекладу німецьких фармацевтичних текстів : дис. ... к. філол. н. : 10.02.16 “Перекладознавство” / К. Макеев. – К. : КНУТШ, 2009. – 19 с.
10. Миронова Н. Оценочный дискурс : проблемы семантического анализа / Н. Миронова. – М. : Известия АН. Серия литературы и языка, 1997. – 59 с.
11. Онищенко І. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах : автореф. дис. ... к. філол. н. : 10.02.01 “Українська мова” / І. Онищенко. – Дніпропетровськ, 2005. – 20 с.
12. Федотова Е. Семантическая структура оценки : нарисы досліджень у галузі гуманітарних наук в педвузі : [зб. наук. та наук.-ме-тод. пр.] / Е. Федотова. – Горлівка : ГДІІМ, 1996. – Вип. 2. – С. 195–201.

13. Халлер. М. Інтерв'ю : [навч. посібн.] / М. Халлер ; [пер. К. Маккеев, П. Демешко ; заг. ред. В. Ф. Іванов]. – К. : Академія Української Преси : Центр Вільної Преси, 2008. – 404 с.

Анотація

Стаття присвячена проблемі перекладу як міжкультурній комунікації. Вона розглядає стиль і жанр як головні риси для адекватного перекладу. Як жанроутворююча складова текстів інтерв'ю у науково-публіцистичному стилі розглядаються оціночні судження. Автори розглядають ядерні та периферійні характеристики жанру в аспекті перекладознавства. Оціночні судження аналізуються з точки зору їх функцій, класифікації, видів. Особлива увага приділяється способам передачі вищезазначених суджень у цільовій мові.

Ключові слова: дискурс, жанр, оціночні судження, жанрово-стильова домінанта.

Аннотация

Статья посвящена проблеме перевода как межкультурной коммуникации. Она рассматривает стиль и жанр как основные характеристики для адекватного перевода. Как жанрообразующая составляющая текстов интервью в научно-публицистическом стиле анализируются оценочные суждения. Авторы рассматривают ядерные и периферийные характеристики жанра в аспекте переводоведения. Оценочные суждения рассматриваются с точки зрения их функций, классификаций, видов. Особое внимание уделяется способам передачи вышеупомянутых суждений в целевом языке.

Ключевые слова: дискурс, жанр, оценочные суждения, жанрово-стильовая доминанта.

Summary

The article is dedicated to the problem of translation as intercultural communication. It considers style and genre as dominant features for a relevant translation. As the genre forming constituent of the specialism related interview texts in the Publicistic style the evaluating statements are highlighted. The authors examine nuclear and peripheral characteristics of the genre in the aspect of translation studies. The evaluating statements are examined in terms of their functions, classifications, types. Special attention is given to the ways of rendering the above-mentioned statements into the target language.

Keywords: discourse, genre, genre and style dominant, evaluating statements.

УДК 81'373.7:[811.112.2:070]

Марковська А. В.,
кандидат філологічних наук,
Миколаївський національний
аграрний університет

МІЖКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПРЕСИ)

Мова й культура не можуть розглядатися сьогодні окремо одна від одної, оскільки обидві є когнітивними інструментами пізнання дійсності. Мова є відображенням свідомості та життєвого досвіду народу. Різні народи по-різному інтерпретують дійсність, одні й ті самі явища і характеристики, виділяють суттєві саме для цього народу елементи. Коли людина опиняється в іншому культурно-мовному середовищі, вона відчуває так званий "культурний шок" через недостатнє знання національних цінностей і законів спілкування носіїв інших культур і мов. Щоб уникнути всіх непорозумінь потрібно мати вагомий знання тої чи